

Nr 226.

Ankom till riksdagens kansli den 27 juni 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1943 församlade revisorer anfört i fråga om forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.

(1:a avd.)

Under jordbruksdepartementet, § 35, hava revisorerna till behandling upptagit frågan om ledningen av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område (Del I, s. 154—172).

I proposition nr 143 till 1931 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till ordnande av den högre lantbruksundervisningen. Förslaget innebar, bland annat, att vid Ultuna skulle inrättas en lantbrukshögskola och en centralanstalt för försöksväsendet å jordbruksområdet, vid Experimentalfältet en växtskyddsanstalt samt vid Alnarp ett lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut. Beträffande frågan om den högre lantbruksundervisningens ställning till centralanstalten för jordbruksförsök innebar Kungl. Maj:ts förslag, att anstaltens kemiska och bakteriologiska avdelningar ävensom den botaniska avdelningen, utom i vad densamma rörde växtpatologiens område, skulle införlivas med lantbrukshögskolan såsom särskilda institutioner under det att dels avdelningen för jordbruk och växtodling, dels ock avdelningen för husdjurskötsel och mejerihantering, i vad rörde underavdelningen för husdjurskötsel, skulle bilda en i förhållande till högskolan helt fristående central jordbruksförsöksanstalt. Centralanstaltens dåvarande entomologiska avdelning och den i botaniska avdelningen ingående växtpatologiska delen skulle ombildas till en statens växtskyddsanstalt.

Förslaget lämnades av riksdagen utan erinran.

I proposition nr 167 till 1936 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till ordnande av försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.

Kungl. Maj:ts förslag gick ut på, bland annat, att försöksverksamheten på jordbruks- och husdjursområdena skulle anknytas till lantbrukshögskolan. Beträffande den allmänna planläggningen av försöksverksamheten på växtodlingens område innebar Kungl. Maj:ts förslag, att hela den försöksverksamhet, som då bedrevs av svenska mosskulturföreningen och svenska betes- och vallföreningen, skulle läggas under den statliga försöksanstaltens omedelbara ledning. Svenska mosskulturföreningens försöksgårdar vid Fla-

hult och Gisselås skulle även övergå i statens ägo och underställas sistnämnda anstalt. De båda föreningarna, eventuellt sammanslagna till en, skulle fortbestå och utöva sin upplysnings- och konsulterande verksamhet samt härför åtnjuta visst statsunderstöd.

Jordbruksutskottet (utl. nr 83) anslöt sig till departementschefens i statsrådsprotokollet till nämnda proposition framförda uppfattning, att behov av förbättrad organisation av försöksverksamheten på växtodlingens, husdjurskötselns och trädgårdsodlingens områden föreläge. I likhet med departementschefen funne utskottet, att föreningarna borde bestå såsom av staten understödda institutioner. Deras sammanslagning till en, för vilken deras styrelser uttalat sig, syntes utskottet välbetänkt icke minst på grund av att deras verksamhetsfält till stora delar sammanföle samt en rationalisering av organisationen och driften därigenom borde kunna ernås. Denna sammanslagning syntes alltså snarast böra genomföras. Utskottet ansåg, att föreningarnas möjlighet att själva utöva försöksverksamhet vore av väsentlig betydelse för förtroendet till och framgången av deras konsulterande och upplysande verksamhet. Givet vore, att dessa försök skulle ligga inom ramen av föreningarnas arbetsområde samt vara av betydelse för deras upplysnings- och konsulterande verksamhet. Om utskottet alltså ansåge, att föreningarna fortfarande borde få utföra försök inom nu angiven ram, syntes dock anordningar böra vidtagas så att föreningarnas försök planlades på ett för samarbetet mellan föreningarna och de statliga försöksanstalterna lämpligt sätt. I detta syfte borde föreningarnas försöksplan, efter samråd mellan institutionernas ledare, underställas jordbruksförsöksrådet, inom vilket en representant för föreningarna borde äga säte och stämma, för att slutligt fastställas av högskolans styrelse. Utskottet delade likaledes departementschefens mening, att försöksgårdarna Flahult och Gisselås borde överföras i statens ägo och underställas den statliga försöksanstaltens omedelbara förvaltning, varvid emellertid förutsattes, att föreningarna efter överenskommelse med försöksanstalten även i fortsättningen finge dit förlägga försök.

Vidkommande försöksverksamheten på husdjurskötselns och trädgårdsodlingens områden hade utskottet icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag.

Riksdagen fattade sedermera beslut i överensstämmelse med utskottets förslag (rd. skr. nr 320).

Revisorerna hava härefter redogjort för de statliga anstalter och institutioner, som bedriva försöksverksamhet på nu ifrågavarande område, ävensom för de enskilda organisationer, som utöva dylik verksamhet med bidrag av statsmedel.

Revisorerna göra följande allmänna uttalande.

Betydelsen av en rationellt ordnad försöksverksamhet på jordbrukets område synes revisorerna uppenbar. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har också frågan om organisationen av denna verksamhet och sär-

skilt det därmed sammanhängande spørsmålet om den högre lantbruksundervisningens ställning till centralanstalten för jordbruksförsök varit föremål för olika överväganden. Utan att taga ställning till frågan om lämpligheten av ett samordnande av dessa båda institutioner vilja revisorerna framhålla, att försöksverksamheten i stort för närvarande icke synes tillfredsställande ordnad. Det nuvarande systemet med ett flertal självständigt arbetande anstalter och institutioner med var och en sin styrelse måste enligt revisorernas mening leda till splittning av verksamheten och därmed till bristande effektivitet.

Det förekommer sålunda att arbeten, som utföras vid den ena anstalten, ofta helt eller delvis sammanfalla med de uppgifter, varmed en annan institution är sysselsatt. Något samarbete mellan de olika institutionerna, varigenom ett dylikt dubbelarbete kan undvikas, synes i allmänhet icke förekomma. Så utföres t. ex. praktisk försöks- och provningsverksamhet på gödslingslärans och växtodlingens område förutom vid jordbruksförsöksanstalten samt svenska vall- och mosskulturföreningen även av växtskyddsanstalten, frökontrollanstalten, lantbrukskemiska kontrollanstalten och statens trädgårdsförsök. Ett närmare samarbete förefaller också vara erforderligt mellan statens växtskyddsanstalt och statens centrala frökontrollanstalt i frågor rörande immunitetskontroll och sortkontroll av potatis. Det bristande samarbetet mellan anstalterna medför förutom bristande effektivitet även onödiga kostnader för statsverket.

De nu anmärkta olägenheterna synas revisorerna giva anledning till att frågan om sammanförande av de olika grenarna av försöksverksamheten på jordbruksområdet nu bör upptagas till allsidig prövning. Det kan härvid möjligen komma att visa sig erforderligt och lämpligt att från sambandet med lantbrukshögskolan frigöra såväl jordbruksförsöksanstalten som husdjursförsöksanstalten. Den av svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna försöksverksamheten bör enligt revisorernas mening kunna införlivas med förstnämnda försöksanstalt, varvid föreningens konsulentverksamhet synes kunna övertagas av hushållningssällskapen. Kungl. Maj:t har nyligen bemyndigat statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla särskilda utredningsmän för att utreda frågan om föreningens verksamhet. Det vill förefalla revisorerna, att detta spørsmål icke kan lösas annat än i samband med den större frågan om försöksverksamhetens allmänna organisation.

Beträffande den nu föreslagna samorganisationen av försöksverksamheten synes ligga närmast till hands, att anstalter med i stort sett samma verksamhetsområden ställas under en gemensam styrelse med de särskilda anstalternas föreståndare såsom föredragande. I denna styrelse bör det praktiska jordbruket vara starkt representerat. I fråga om institutioner, vilkas arbetsområden omfatta växtodlingen i detta begrepps mest vidsträckta bemärkelse, kunde en sådan sammanslagning tänkas omfatta jordbruksförsöksanstalten (jämte den med anstalten införlivade svenska vall- och mosskulturföreningen), växtskyddsanstalten, centrala frökontrollanstalten och lantbrukskemiska kontrollanstalten. Eventuellt skulle även statens trädgårdsförsök sortera under denna styrelse. Det kan måhända vid en utredning av frågan om sammanförande av olika grenar av försöksverksamheten jämväl bliva erforderligt att klarlägga den ställning, som de nu statsunderstödda företagen, Sveriges utsädesförening och W. Weibull aktiebolag, böra intaga till en sådan organisation. Givetvis bör även den nämnd, som enligt beslut av 1943 års riksdag är avsedd att handhava upplysningsverksamheten på jordbrukets område, sortera under styrelsen för den samlade försöksverksamheten.

Det torde vara en allmän uppfattning, att det svenska jordbruket, huru förhållandena än komma att gestalta sig efter krigets slut, kommer att ställas inför nödvändigheten av ytterligare rationaliseringar av driften. I detta läge kommer jordbruket måhända att mer än någonsin behöva stödet av en väl organiserad försöksverksamhet. De synpunkter, som här framförts i fråga om organisationen av försöksväsendet på jordbruksområdet, synas revisorerna därför vara av den betydelse, att de snarast böra göras till föremål för en närmare utredning.

Yttranden hava avgivits av *lantbruksstyrelsen*, som bifogat yttranden från statens centrala frökontrollanstalt, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges utsädesförening samt W. Weibull aktiebolag, *statens växtskyddsanstalt* och *styrelsen för lantbruks-högskolan*, som bifogat yttranden från lärarrådet vid högskolan och föreståndaren för jordbruksförsöksanstalten (Del II, 106—130). Yttrandena från styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut samt W. Weibull aktiebolag hava icke befordrats till trycket.

Härvid hava styrelserna för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt och Sveriges utsädesförening samt föreståndaren för jordbruksförsöksanstalten tillstyrkt utredning. Statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt hava var för sig förklarat, att anstalterna vore i behov av egna styrelser, varför anstalterna icke kunna biträda revisorernas förslag om gemensam styrelse för jordbrukets försöksverksamhet. Växtskyddsanstalten har dock uttalat sig för varje åtgärd i syfte att befordra ett intimare samarbete mellan de olika forskningsanstalterna på jordbruksområdet. Ej heller har W. Weibull aktiebolag tagit ståndpunkt till huvudfrågan. Lantbruksstyrelsen, Svenska vall- och mosskulturföreningen, styrelsen för lantbrukshögskolan, som i frågan inhämtat högskolans lärarråds mening, samt föreståndaren för husdjursförsöksanstalten hava avstyrkt förslaget om utredning.

Utskottet.

Av den av revisorerna verkställda utredningen torde framgå, att försöksverksamheten på jordbrukets område icke är tillfredsställande ordnad. Nuvärande system med ett flertal självständigt arbetande anstalter och institutioner med var sin egen styrelse och med delvis samma uppgifter måste jämväl enligt utskottets mening leda till splittring av verksamheten. Utskottet vill därmed icke bestrida, att samarbete mellan de olika organisationerna förekommit, men det vill förefalla utskottet, som om sådant samarbete icke bedrivits i den omfattning, som är erforderlig för att åt den samlade försöksverksamheten giva tillfredsställande effektivitet. Grundorsaken till de påtalade förhållandena torde möjligen vara att söka däri, att man vid inrättandet av nya forsknings- och försöksinstitutioner liksom vid omorganisationer av redan befintliga begränsat tidigare utredningar till närmast berörda område.

Att av de på förevarande område arbetande organen med bibehållande av deras ställning som fria forskningsinstitutioner skapa en enhet, som effektivt förmår lösa föreliggande arbetsuppgifter, är uppenbarligen en fråga, som bör lösas i ett sammanhang. Med hänsyn till betydelsen av en rationellt ordnad försöksverksamhet inom jordbruket såväl i nuvarande läge som under de förhållanden, som kunna förväntas inträda efter krigets slut, synes utskottet angeläget, att omhandlade spörsmål blir föremål för en allsidig utredning. Utskottet vill förutskicka, att utskottet genom det ovan anförda icke tagit ställning till frågan, huruvida för åstadkommandet av bättre samordning mellan institutionernas verksamhet den av revisorerna anvisade utvägen, nämligen att sammanföra ifrågavarande institutioner under en gemensam styrelse, är den lämpligaste. Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att Kungl. Maj:t den 14 januari 1944 bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att genom särskilda utredningsmän låta utreda frågan om inrättandet av ett jordbrukstekniskt forskningsråd. Det synes utskottet lämpligt, att åt nämnda utredning uppdrages att verkställa översyn av nuvarande försöksinstitutioners organisation och verksamhet och därefter framlägga förslag till erforderliga åtgärder på området. Vid en sådan översyn bör emellertid beaktas, att enligt beslut vid 1936 års riksdag ledningen av den statliga försöksverksamheten på jordbrukets och husdjurskötselns område knutits till styrelsen för lantbrukshögskolan. Det bör vidare uppmärksammas, att detta beslut ännu icke genomförts.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta uppdraga åt förenämnda utredningsmän att verkställa översyn av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m. och framlägga de förslag, vartill en sådan översyn kan föranleda.

Stockholm den 27 juni 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Gränebo, Sven Larsson, Bernhard Nilsson, Bäckström, Heiding, Boman, Gillström, Berling, Wiklund* och *Gunnar Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Andersson* i Prästbol, *Ward, Persson* i Falla, *Persson* i Tidaholm, *Pettersson* i Dahl, *Holmdahl, Lindholm, Malmborg* och *Onsjö*.
